

The Challenge of Exclamatory Structures in Translating Dramatic Dialogue

PROBLEME ALE REDĂRII STRUCTURILOR EXCLAMATIVE ÎN TRADUCEREA DIALOGULUI DRAMATIC

CHIRILĂ ȘERBAN Ana-Cristina

Ph.D. student, Faculty of Letters and Communication Studies/Department of Languages,
University “Ștefan cel Mare”, Suceava, Romania, anacristinaserban@yahoo.fr

Ne propunem prin această prezentare o analiză aplicată a tehnicilor de redare a *oralității scrise* în traducerea dramatică, captarea impresiei de *discurs vorbit* fiind considerată o dimensiune esențială a „fidelității” în transpunerea unei piese de teatru.

Premisa unei astfel de abordări este că dramaturgul modern – autor al unui discurs de tip mimetic, în general, și Tennessee Williams – adept al naturalismului în construcția dialogului dramatic ficțional, în special, apelează la strategii și proceduri caracteristice schimburilor verbale curente, realizate în forme convenționalizate de uz, pentru a conferi impresia de autentic conversațional (Ionescu-Ruxăndoiu, 1991: 138). În căutarea unei ideale echivalențe funcționale, traducătorilor le revine sarcina de a crea efecte similare, prin transpunere interlingvistică și interculturală a unor mecanisme pragmatice subtile, eluzive, care nu coincid neapărat cu unități lingvistice.

Variantele analizate reprezintă textele în limba engleză ale pieselor *A Streetcar Named Desire* (abreviat TS1, textul apare în volumul *Tennessee Williams, Plays 1937-1955* (The Library of America, New York, 2000); *The Glass Menagerie* (Tennessee Williams, *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America, 2000) – TS2; *The Night of the Iguana* (Tennessee Williams, *Plays 1957 – 1980*, New York, The Library of America, 2000) – TS3; *Cat on a Hot Tin Roof* (Tennessee Williams, *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America, 2000) – TS4. Versiunile românești sunt traducerea lui Dorin Dron (TT1 - DD), cuprinsă în volumul *Teatru american contemporan* (1968), re-traducerea Antoanetei Ralian (TT1 - AR), inclusă în antologia Tennessee Williams (2010), textul Andei Boldur (TT2), cuprins în volumul Tennessee Williams, *Teatru* (1978), traducerea Antoanetei Ralian (TT3, TT4) incluse în antologia Tennessee Williams (2010).

1. Reformulări structurale în enunțurile exclamative

Enunțurile exclamative reprezintă expresia lingvistică prototipică a performării unor acte expresive. Traducerile corpusului apelează deseori la enunțuri exclamative independente cu structură nominală, în care substantivul este asociat unui element exclamativ adjectival de intensificare, construind structuri sintactice specifice. Se remarcă, pe de o parte, că atât structurile englezești cât și cele românești, sunt, de cele mai multe ori, rezultate ale unor elipse prin care enunțuri mai dezvoltate sunt reduse la grupul sintactic cel mai marcat afectiv: „What a cold shoulder!” [What a cold shoulder you are giving me! (expresia idiomatice *to give somebody a cold shoulder*)] - „Ce răceală!” [Ce răceală afișezi/Cu ce răceală mă tratezi!]. În unele cazuri, autorul contruiește un enunț complet tematizat („Some lily she is!”), în timp ce traducătorul operează elipsa standard („Ce mai crin!”) sau invers („what a cold shoulder!” – „dar ce rece ești!”). Pe de altă parte, textele-sursă exploatează bogăția structurilor exclamative de acest tip din limba engleză:

- *what*+subst. nenumărabil/*what*+articol+subst. numărabil;
- *such*+subst. nenumărabil/*such*+articol+subst. numărabil;

- adjectivul demonstrativ (asociat unei interjecții afective);
- folosirea particulară – ironică – a adjectivului pronominal nehotărât *some* în asociere cu substantiv la formă de singular.

2. Provocarea implicitei în structura expresivă

În piesele lui Tennessee Williams, expresia atitudinii personajului este –nu de puține ori- construită pe un set de presupoziii pragmatice culturale, autorul contând pe identitate între propria *cunoaștere contextuală*¹ și cea a receptorului real (*mutual knowledge*, Sperber și Wilson, 1986). În astfel de instanțe, cunoștințele enciclopedice ale celui din urmă se înscriu în ansamblul de *premise* aplicate în interpretarea enunțului afectiv. Presupunând o trecere de la o comunitate epistemologică la alta, traducerea nu mai poate miza pe *efecte contextuale* similare. În cazul expresivelor, traducătorii lui Williams evită supra-traducerea (din considerente ce țin, în opinia noastră de funcția traducerii, orientată spre cerințele naturaleții discursului și ale înțelegerii imediate, reclamate de spectacolul dramatic). În consecință, aceștia aleg frecvent să rețină scopul ilocuționar, asigurând un nivel minimal de echivalență pragmatică, cu riscul de a pierde implicațiile culturale.

În alte piese, comparația care construiește și intensifică expresia atitudinii (în exemplul oferit, dezamăgire, actul performat indirect fiind reproșul/acuzația) include elemente culturale pe care traducătorul, la rândul lui, poate miza, ca *date contextuale* înscrise în *universul enciclopedic* al receptorului din sistemul gazdă. În consecință, acestea sunt traduse direct, în timp ce elementul bazat pe presupoziii adânc ancorate în cultura sursă este adaptat (orientat spre cultura-țintă) prin generalizare (*the Y*, nume propriu de motel, cu conotații de ieftin, implicând o atitudine depreciativă – *han de la răscruce*).

Tehnica generalizării se dovedește utilă în multe alte instanțe când orientarea ilocuționară fundamentală a actului este percepută ca fiind de natură expresivă. Soluții inspirate oferă și Anda Boldur în echivalențe precum: „Kentucky Straight Bourbon” – „un whiskey **grozav**, vechi de cel puțin douăzeci de ani” (traducerea explicitând nu doar tipul de obiect desemnat ci și informația expresivă asociată acestuia). În extrasul din versiunea românească a piesei *The Night of the Iguana*, percepția valorii ilocuționare este facilitată de elemente afective compensatorii (structura indirectă „las că” sau diminutivul colocvial „chichineață” indicând orientarea depreciativă a enunțării):

TS3: Miss Fellowes: I've taken a look at those rooms and they'd make a room at the Y look like a suite at the Ritz.

TT3 (AR): **Las'** c-am aruncat eu o privire în camere; în comparație cu **chichinețele** de aici, o cameră de han de la răscruce îți pare un apartament la Ritz!

3. Interjecția cu valoare emotivă

Demersul traductiv pare, pe de o parte, a fi facilitat de existența unor corespondențe interlingvistice între aceste semnale care exprimă (fără a denota) senzații, sentimente, impulsuri voliționale: există interjecții emotive comune limbii engleze și limbii române (spre exemplu, interjecțiile primare formate dintr-un singur sunet vocalic: a(h), e(h), o (h)), pentru care traducătorii adoptă deseori strategiile copierii sau ale transliterării (de tipul *oh –oh, oh – o, ah – ah, ah –a, aw – o/a*).

¹ Din perspectiva teoriei relevanței, contextul este ansamblul de supoziii (*assumptions*) pe care destinatarul mesajului le asumă în legătură cu lumea.

Semnificația interjecțiilor fiind neconceptualizată, valoarea ilocuționară se precizează prin contextul situational sau lingvistic, prin contur intonațional și prin mijloace de comunicare nonverbale. Interpretarea valorii interjecționale la nivelul traducerii de teatru este facilitată, în acest sens, de precizările textului didascalic. Transpunerea grafică a semnului paraverbal sau extraverbal permite în multe instanțe identificarea valorii comunicative a interjecției, ceea ce permite traducătorului strategii de transfer direct sau mici variații care reflectă incidența mai mare a folosirii convenționalizate a unor sunete în redarea unor emoții, în sistemul gazdă. Se poate observa, însă, că, dacă o interjecție poate exprima, în mod convențional, într-un sistem lingvistic, un amalgam de stări emoționale, prima dificultate în traducere este etichetarea acestora prin interpretarea contextuală (context verbal, context pragmatic) și a doua este reconfigurarea acelui amalgam în interjecția din TT. Soluția traductivă, în astfel de cazuri, nu mai vizează strategiile directe. Interjecția românească *vai*, prin multiplele sale valori contextuale și posibilități de semnificație (prin stabilirea de relații sintagmatice în enunț) asigură deseori echivalențe funcționale, acoperind valori expresive variate: dezamăgire, îngrijorare, regret, frică, admirație, grațitudine.

O provocare mai dificilă decât redarea valorilor contextuale a interjecțiilor primare o reprezintă transpunerea interjecțiilor și locuțiunilor interjecționale secundare, care adaugă nuanțe implicite valorii expresive sau modulează această valoare prin construcții presupozitionale pragmatice. În inventarul celor două sisteme lingvistice ale corpusului, există un număr considerabil de interjecții și locuțiuni interjecționale secundare care folosesc termeni ce se referă la sfera divină pentru a exprima o gamă variată de stări afective, de la spaimă, durere sau deznădejde până la entuziasm.

Selecțiile operate de traducători demonstrează, însă, că existența unor corespondențe lingvistice la nivelul structurilor interjecționale de acest tip nu este întotdeauna suficientă pentru a echivala valoarea contextuală a enunțurilor-sursă. Ilustrativă, în acest sens, ni se pare analiza comparativă a incidenței interjecțiilor care invocă direct numele ființei supreme. În textele originale, *God!* (*Dumnezeule!*) și varianta sa compusă *Oh, God!* (*O, Dumnezeule*) sunt, în marea lor pondere, rezervate valorilor și momentelor dramatice intense, așa cum este disperarea Stellei, care marchează, în structura dramatică a piesei *Un tramvai numit dorință*, un deznodământ tragic. Numirea directă a divinității apare și în conversația fatică ca marcă a idiolectului unor personaje al căror discurs este impregnat de patos și efuziune și care abuzează de astfel de formule. Tendința în traducere, este, de redare literală sau cvasi-literală (prin termen eufemistic cu identitate referențială/în care referentul rămâne entitatea divină: *God – Lord – Dumnezeule – Doamne*).

În numeroase alte cazuri, termenul de desemnare al divinității este folosit ca soluție traductivă pentru mărci expresive englezești care folosesc mijloace eufemistice de invocare a entităților supreme. Este cazul interjecțiilor de tip metonimic, derivate din construcții care fac referire la grația și milostivenia divină (*Good Gracious God*), unele dintre acestea fiind specifice englezei americane, care, pe linia influenței puritane, credem noi, dovedește frecvente tendințe de evitare a numirii directe (considerată blasfemică, profanatoare). Optând pentru o formă de supra-traducere, mediatorul textului mizează pe gradul înalt de desemantizare al interjecțiilor românești. Traducerile Antoanetei Ralian (2010) asumă cu consecvență această opțiune pentru expresia invocării explicite, care devine o marcă de identificare a transpușerilor sale în raport cu celelalte versiuni românești ale pieselor lui Williams. O altă soluție de traducere pentru interjecțiile din sfera semantică a invocării divine este redarea valorii ilocuționare expresive prin alte formule exclamative. Primele traduceri din opera lui Williams – cele realizate de Anda Boldur și Dorin Dron – recurg des la astfel de strategii, în special în instanțele în care textul original recurge la formule eufemistice de tip metonimic, ale invocării atenuate (*minced oaths*), precum cele analizate *supra*.

Astfel de strategii demonstrează complexitatea unui proces prin care sunt supuse tranferului inter-lingvistic configurări ale conținuturilor propozitionale specifice unui sistem lingvistic și discursului-sursă, asociate direct sau indirect (convențional sau conversațional) unei valori sau unui

cumul de valori ilocuționare. Traducerea, ca act interpretativ secundar, impune, din punctul de vedere al valorilor ilocuționare, strategii de transfer a unor complexe mecanisme conversaționale.

Prin modelul de analiză propus am încercat să probăm diversele dimensiuni ale fidelității traducerilor românești ale lui T. Williams într-o abordare descriptivă, care a investigat gradul de echivalența funcțională atins de textele-țintă în redarea structurilor exclamative. Analiza a relevat, dincolo de simple corespondențe lingvistice sau încadrări ale unor enunțuri în categorii pre-stabilite, mecanisme complexe de recunoaștere și transpunere a sensurilor implicite în interacțiunea verbală specifică unei piese de teatru.

Bibliografie:

- Dimitriu, Rodica, 2000. *Theories and Practice of Translation*, Iasi, Institutul European.
- Iliescu Gheorghiu, Cătălina, 2009. *Traducerea textului dramatic. O abordare cognitivă*, Iași, Institutul European.
- Ionescu Ruxăndoiu, Liliana, 1991. *Narațiune și dialog în proza românească. Elemente de pragmatică a textului literar*, București, Editura Academiei Române.
- Levițchi, Leon, (ed.), 1974. *Dicționar Englez-Român*, Editura Academiei.
- Longman Synonym Dictionary*, 1986. Essex, Longman.
- Sperber, D., Wilson. D., 1986. *Relevance : Communication and Cognition*, Oxford , Blackwell
- Webster's Third New International Dictionary*, 1993. Koln, Konemann.

Corpus de studiu :

- Williams, Tennessee, 1978. *Teatru*, București, Editura Univers.
- Williams, Tennessee, 2000. *Plays 1937 – 1955*, New York, The Library of America.
- Williams, Tennessee, 2000. *Plays 1957 – 1980*, New York, The Library of America.
- Williams, Tennessee, 2010. *Un tramvai numit Dorință*, trad. Antoaneta Ralian, București: Art.
- *** *Teatrul american contemporan, 1968*. Editura pentru literatură universală, București.

ACKNOWLEDGMENT: This paper was supported by the project „Sustainable performance in doctoral and post-doctoral research PERFORM” - Contract no.POSDRU/159/1.5/S/138963, project co-funded from European Social Fund through Sectorial Operational Program Human Resources 2007-2013.

*"Gh. Șincai" Institute
for Social Sciences
and the Humanities*

*The ALPHA
Association for
Culture,
Multimedia and
Democratic*

The International Scientific Conference

Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity

**1st Edition, Târgu-Mureș,
29-30 May 2014,
"Petru Maior" University**

**literature • language and discourse • communication
and public relations • journalism • history and
cultural mentalities • psychology and sociology • law •
economy and management • political sciences and
international relations • education sciences**

GIDNI - I

Scientific Board

Honorary Presidents

Acad. Alexandru Surdu (*Bucharest, Romania*)

Acad. Gheorghe Vlăduțescu (*Bucharest, Romania*)

President

Prof. Dr. Călin Enăchescu (*Târgu-Mureș - Romania*)

Members

Prof. Virgil Nemoianu, PhD (*Washington - USA*)

Prof. Antonio Spadaro, PhD (*Rome - Italy*)

Prof. George Banu, PhD (*Paris - France*)

Prof. Alexandru Niculescu, PhD (*Udine, Italy*)

Prof. Catherine Mayaux, PhD (*Cergy-Pontoise, France*)

Prof. Francesco Miano, PhD (*Rome, Italy*)

Prof. Anatol Petrenco, PhD (*Chișinău, Moldova*)

Prof. Mircea Muthu, PhD (*Cluj-Napoca, Romania*)

Prof. Rodica Pop, PhD (*Cluj-Napoca, Romania*)

Prof. Constantin Schifirneț, PhD (*Bucharest, Romania*)

Prof. Cornel Sigmirean, PhD (*Târgu-Mureș, Romania*)

Prof. Tatiana Dănescu, PhD (*Târgu-Mureș, Romania*)

Prof. Alexandru Cistelean, PhD (*Târgu-Mureș, Romania*)

Prof. Petruța Blaga, PhD (*Târgu-Mureș, Romania*)

Prof. Lucreția Dogaru, PhD (*Târgu-Mureș, Romania*)

Prof. Cornel Moraru, PhD (*Târgu-Mureș, Romania*)

Assoc. Prof. Dorin Popa, PhD (*Iași, Romania*)

Organizing Committee

President

Prof. Iulian Boldea, PhD (*Târgu-Mureș, Romania*)

Secretary

Assist. Prof. Dumitru-Mircea Buda, PhD (*Târgu-Mureș, Romania*)

Members

PhD Candidate Andreea Sâncelean (*Târgu-Mureș, Romania*)

PhD Candidate Marius Însurățelu (*Târgu-Mureș, Romania*)

PhD Candidate Ana Stoica (*Târgu-Mureș, Romania*)

www.upm.ro

www.asociatiaalpha.comxa.com

www.icsumures.acad-cluj.ro

CONFERENCE SCHEDULE

THURSDAY- 29 MAY 2014

8⁰⁰-10⁰⁰ - Registration – *Room R21*

10⁰⁰-11³⁰- **Welcome and Opening** – *Aula Magna*

12⁰⁰-14⁰⁰ – Paper Presentations on Sections:

- **Literature I - Room: *Aula Magna***
- **Literature II - Room: *R04***
- **Literature III - Room: *A412***
- **Language and Discourse I - Room: *R39***
- **Language and Discourse II - Room: *R36***
- **Communication and Public Relations - Room: *R21***
- **Journalism - Room: *A411***
- **History and Cultural Mentalities - Room: *R06***
- **Psychology and Sociology - Room: *R35***
- **Law - Room: *A109***
- **Economy and Management I - Room: *R30***
- **Economy and Management II - Room: *R34***
- **Political Sciences & International Relations - *A204***
- **Education Sciences - Room: *R33***

14⁰⁰-15⁰⁰ - Lunch

15⁰⁰-19⁰⁰ - Paper Presentations on Sections

19⁰⁰ - Gratulatory Dinner

The conference is organised in partnership with:

The Mureş County Council
The Town Hall of Târgu-Mureş
The Writers' Union of Romania

GIDNI - I

10. Nelu Vicol, Assoc. Prof., PhD and Angela Gârleanu, MA Student, The Institute for Education Sciences, Chişinău, Moldova, *The Input Function of the Language*
11. Tania Zamfir, PhD Candidate, University of Bucharest, *Language and Identity. Language Use in Constructing Hybrid Identities*
12. Lavinia Seiciuc, PhD, "Ştefan cel Mare" University of Suceava, *Space Perception in Romance Mentality: A Comparative View on Demonstrative Pronouns*
13. Mircea Breaz, Assoc. Prof., PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca, *The Fairy Tales World – Mese, mese, móka – Welt der Märchen. Votes to a New Edition of Ion Vlasiu's Fairy-Tales*
14. Doina Butiurcă, Assoc. Prof., PhD, "Petru Maior" University of Târgu-Mureş, *Romanian Language in the Diaspora*
15. Aurelia Nicoleta Pavel (Dicu), PhD Candidate, University of Bucharest, *The Discursive Markers and the Argumentative Discourse*
16. Muguraş Constantinescu, Prof., PhD, Raluca-Nicoleta Balaţchi, Assist. Prof., PhD, "Ştefan cel Mare" University of Suceava, *Quête de langue(s), quête d'identité(s) en traduction*
17. Alina Gioroceanu, Assist. Prof., PhD, University of Craiova, *Deontic Marks in the Text of Criminal Procedure*
18. Simona Ioana Dragne, PhD Candidate, "Transilvania" University of Braşov, *The Actuality of Field Research. The Discursive Mechanisms of Explaining Tradition in the Romanian Transylvanian Community*
19. Corina Veleanu, PhD, Université Catholique de Lyon, *Mondialisation et interculturelité dans la langue roumaine des droits de l'homme*
20. Ana-Cristina Chirilă (Şerban), PhD Candidate, "Ştefan cel Mare" University of Suceava, *The Challenge of Exclamatory Structures in Translating Dramatic Dialogue*
21. Anişoara Pop, Assoc. Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Târgu-Mureş, *E-Writing in English for Dental Medicine*